

תשעה באב

'מצמיח קרן ישועה' - הנהגת הייחוד והנהגת המשפט

וא"כ רואים כאן בדבריו את הדמיון של הישועה לעניין הצמיחה בשני הנקודות הנ"ל, ראשית זה עניין ההעדר שכשזרע נכנס לאדמה הוא קודם נאבד לגמרי ומאבד את כל הצורה שלו ורק אחרי שהוא מגיע להעדר מוחלט הוא גודל, ושנית שגם בשעה שהוא כבר כן גדל, הוא עדיין אינו גדל בבת אחת אלא לאט לאט שלב אחר שלב.

ב

ונראה לפרש את הדברים שהנה הרמח"ל בדע"ת מעמיד שישנם שתי הנהגות שבהם הקב"ה מנהיג את העולם, הנהגה הידועה והרגילה בעולם היא הנהגת המשפט, שזו הנהגה שאנחנו מכירים ורגילים אליה, לפי הנהגה זו יש משפט והאדם נידון לפי מעשיו, וכך כל העולם כולו ג"כ נידון במשפט "מלך במשפט יעמיד ארץ" אם מקימים את התורה יש ברכה, ואם לא מקימים את התורה יש הסתר פנים, זו הנהגה שאנו רגילים אליה, לכל מעשה שנעשה בעולם יש משפט כמה ברכה כמה הסתר פנים, זו הנהגת המשפט.

אבל בנוסף לזה מבאר הרמח"ל שישנה עוד הנהגה שהקב"ה מנהיג בה את העולם, שהיא נקראת הנהגת הייחוד, דהיינו שהקב"ה ברא את העולם בשביל תכלית מסוימת שבסוף יתגלה יחוד ה' כמש"כ בנביא בזכריה (יד) "ביום הוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

הפירוש של המילים 'ייחוד השם' הוא שבהאי עלמא נראה כאילו ישנם שני רשויות ח"ו, שישנה הנהגה של טוב שזו הנהגתו של הקב"ה, ויש כח הסיטרא אחרא כח הרשע, שהוא פועל שלא כפי רצון ה' ונראה כאילו ח"ו מחולקת הנהגה וכאילו יש רשעים שעושים כרצונם נגד רצון ה' ושייך מצב כזה של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, וזה נראה כהיפוך של ה' אחד, אבל תכלית הבריאה היא שיתגלה שה' אחד ושמו אחד ואין עוד מלבדו, שאין שתי הנהגות בבריאה והכל בא מה' אחד, מאחדותו יתברך. ולכך אנו אומרים כל יום "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד" כדי להכיר ולדעת שזה כך, שה' אחד ואין שתי רשויות הכל בא מהקב"ה, אבל כמבואר בחז"ל כך ברא הקב"ה את העולם שיש הנהגה של רע ויש מקום לטעות, כדי שתהיה בחירה, ולכן נראה באמת שיש שתי הנהגות יש הסתר פנים, ויש מצב של צדיק ורע לו רשע וטוב לו, אבל לעת"ל נראה כיצד כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, ונראה בבירור איך ה' אחד ושמו אחד'.

א

בין הברכות שתיקנו חז"ל בשמונה עשרה על חורבן הבית ועל בניינו אנו אומרים כל יום 'את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח וקרנו תרום בישועתך כי לישועתך קיינו כל היום ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה'.

ויעויין בסידור הגר"א (באבני אליהו) שמבאר מהו עניין הצמיחה לכאן, וכותב שצמיחה זה כגן הצומח, וכך הישועה תבוא בדרך צמיחה.

והנה אותו מטבע הלשון מופיע גם בברכת מחיה המתים 'מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה וכו' ברוך מחיה המתים', ובסידור הגר"א שם מבואר שתחיית המתים שייך ג"כ לכח של 'צמיחה' שכמו שכאשר מניחים זרע באדמה הזרע אמנם כלה, אבל אחר שהזרע מתכלה בסוף צומח ממנו עץ. וכמו"כ כאשר מניחים באדמה אדם מת הוא אמנם כלה, אבל בסוף כשמגיע תחיית המתים הוא צומח מחדש וזה ממש כעין הצמיחה של הזרע שלאחר שמתכלה הוא צומח מחדש, ומתבאר א"כ שהיסוד של צמיחה הוא שהדבר מתכלה מאליו אבל מהכיליון הזה צומח בסוף דבר חדש.

ונראה לבאר עניין הצמיחה האמור כאן ע"פ דברי המהר"ל בנצח ישראל (פרק לב) וז"ל, 'שכל הויה שהוא בעולם היא מתהווה מקצת אחר מקצת, כמו שתראה בכל הויות צמחים ובעלי חיים, שמתהווים מקצת אחר מקצת'. כלומר שכל המהות של צמיחה הוא שצמח אינו גדל עם השלמות שלו מתחילה, אלא צומח לאט לאט שלב אחר שלב, ורק לבסוף כשהצמיחה מגיעה אל סיומה הוא בא אל השלמות שלו, ולכך מדברים על הישועה בלשון של 'צמיחה' שהישועה ג"כ אינה יכולה להגיע בב"א, אלא היא דבר שצריך לצמות, והיא ג"כ מגיעה אט אט ממש כמו דבר שצומח שהוא מגיע שלב אחר שלב, שמתחילה הוא מתכלה לגמרי עד שנראה כאילו הוא כבר אינו קיים כלל אבל מזה נובעת בסוף הצמיחה, וממש כמו תחיית המתים שהאדם כבר לגמרי אינו ובסוף מתוך הכיליון הזה קם וצומח דבר חדש, וזה ענינו של 'מצמיח קרן ישועה'.

עוד ידוע יסודו של המהר"ל מש"כ במקומות רבים 'שההעדר גורם הויה' כלומר שבכל דבר בעולם בתחילה קודם שתתהווה ה' הויה', הדבר הוא קודם במצב של 'העדר' ואינו טוב, וזה גופא גורם את ה'הויה'.

וידוע שכל תולדות העולם מתחילה ועד סוף זה חלק מהתורה, וכמש"כ הגר"א שכל הבריאה מבראשית ועד לעתיד לבוא, הכל כבר מרומז בפרשת בראשית ובפרשת האזינו, כל קורות העולם מתחברים לדבר אחד, הכל מתוכנן מראש והכל כדי להביא את העולם לתכלית של ייחוד ה', זה הפשט הנהגת הייחוד, איך הקב"ה מנהיג את העולם להביא את העולם לתכלית.

אבל כמו שהתבאר זה לא הנהגה שבאה בבת אחת שבא מלך המשיח ופתאום הכל משתנה, אלא זה כח של צמיחה שפועל לאט לאט, עד שבסוף כל העולם מגיע לאותו התכנית.

החפץ חיים נהג לומר שהסיבה שישנם כ"כ הרבה שינויים בעולם בכ"כ מעט שנים, זה בגלל שמתקרבים ימות המשיח וכל מה שצריך לקרות עוד בעולם כדי לאפשר את ביאתו חייב לקרות, ובזה הוא הסביר אחרי מלחמת העולם הראשונה כיצד קרה שהמפה של כל אירופה השתנתה במלחמה אחת שינויים שפעם היו לוקחים מאות שנים, והיום זה לוקח כ"כ קצת זמן, ואת התופעה הזו אנו רואים היום כל הזמן איך שהדברים קורים במהירות, וכל העולם משתנה במהירות דבר שאף פעם לא היה, וודאי שאנחנו לא יכולים לעמוד על הסודות של מה שקורה בעולם, אבל זה כן צריכים וחייבים לדעת, שכל מה שרואים בעולם הכל כתוב כבר בתורה וכל קורות העולם כבר כתובים בפרשת האזינו, ומה שקורה בכלל ישראל הן הן גופי תורה, והעניינים של איך הגאולה באה אלו עניינים השייכים להנהגת הייחוד, כי כל מה שקשור לגלות וגאולה, זה הכל עניינים של אחדות ה'.

וממילא ברור מה שאומרים, את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח, שזה לשון צמיחה כי זה תהליך שצומח לאט לאט עם תכנון, כמו שכל צומח אינו צומח בב"א זה צריך את זמן הצמיחה, כך להביא את העולם לתכלית של אחדות ה' זה לא בב"א, זה בגדר של צמיחה שקורה בשלבים וכל מה שמתחולל בעולם זה חלק משלבי הצמיחה של הגאולה ועלינו לדעת את זה.

ד

עוד עלינו לדעת שלצפות לישועה זה חיוב גמור להלכה, כמבואר ברמב"ם בהל' מלכים, שזה חובה גמורה לצפות לישועה וחובה לצפות שיתגלה כבוד שמים, שיהיה ה' אחד ושמו אחד, ואם מתבוננים היטב במה שמתרחש בעולם היום רואים איך שמתקרבים לזה איך שכל מיני דברים קוראים שלא כפי הטבע הפשוט, וצריך לעורר עי"ז את ה'ציפית לישועה', שכמו שאמרנו זה חיוב גמור לדינא.

נשתדל ונוציא מהיום הזה מתוך האבילות ומאמירת הקינות את ה'ציפית לישועה', נשתדל לראות איך כל מה שקורה בעולם זה חלק מאותה הצמיחה, עד שבסוף יבא היום הזה ונזכה לישועה בקרוב בימינו.

ומכיון שכל תכלית הבריאה זה אותו ה'ייחוד ה'" לכך הקב"ה מנהיג תמיד את העולם באופן שבסוף יבוא מצב שיתברר ויתגלה השם אחד, כלומר שמעבר להנהגה הרגילה של המשפט בעולם יש הנהגה שמסובבת את הדברים בצורה כללית באופן שהכל יוביל בסוף לאחדות ה', זו הנהגת הייחוד.

ובהנהגת הייחוד יכולים להיות דברים שאינם מתאימים בדיוק עם הנהגת המשפט, אף שברמח"ל מבואר שאין סתירה גמורה ותמיד יש קצת משפט מ"מ כן יש זמנים שבהם העולם מתנהל יותר בהנהגת המשפט ויש זמנים שהעולם מתקיים יותר עם הנהגת הייחוד, הכל לפי הדור ולפי המצב, והזמן של עקבתא דמשיחא הוא זמן ששייך להנהגת הייחוד.

אבל יסוד ההבנה בהנהגת הייחוד והאופן בו מתגלה אותו אחדותו יתברך, כיון שבאמת כל הרע שישנו היום בבריאה, הכל מכח זה שכבר כשברא הקב"ה את העולם הוא הניח בבריאה את האפשרות שדברים יכולים להראות רעים, וא"כ גם ההסתר פנים זה חלק ממה שהקב"ה ברא, והיות שבאמת הכל בא מהקב"ה, לכן גם ההנהגה שנתפסת בעולם הזה כרע היא הנהגתו של ה"ת, ולעתיד לבא יתגלה איך שמה שתמיד היה נראה ככח הרע גם זה טוב, שאותו הרע יתכלה מן העולם וזה יהיה צורה שמתגלה כבוד שמים, או שכח הרע בעצמו מתהפך לטוב ואז הרע בעצמו יביא כבוד שמים, ועכ"פ מה שברור הוא שכל הכח של רע מתקיים בעולם ברצון ה' כי בזה גופא מונח שבסוף יהיה ה' אחד ושמו אחד.

וזה מה שכתוב בפסוק בזכריה **"ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו והיתה לה' המלוכה"** שמתוך ש"עלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשיו" זה עצמו יביא "והיתה לה' המלוכה", וא"כ כתוב כאן מפורש שבכח הרע בעצמו (דהיינו עשיו שהוא התגלמות של כח הרע בבריאה) מונח כח הייחוד ג"כ, ולעת"ל יראו איך הכל נברא לכבודו וגם רשע ליום רע.

אבל הצורה שבה הנהגת הייחוד מתגלה בעולם זה כפי שהתבאר שהגילוי הוא במהלך של 'צמיחה' לאט לאט שלב אחר שלב, וכמו שכשלוקחים זרע וזורעים באדמה הוא קודם כל כלה, ואח"כ אותו הכליון ממש הוא מה שמאפשר את הצמיחה, ז"א שבזרע מונח כבר את כח הצמיחה אבל קודם כל צריך את הכיליון שלו ורק אח"כ הוא יכול לצמוח, כך עלינו להבין את המציאות של 'כח הרע' בעולם, שאמנם באמת מתחילה זה נראה לנו כרע, אבל לאט לאט מתגלה לנו ממש כמו דבר שצומח שגם אותו הרע לטב עביד.

ג

והנה כמבואר בפסוקים הכח של מלכות בית דוד הוא להביא ישועה לישראל, וכמו שהרמב"ם מביא שזה חלק ממה שהמשיח יעשה כמו שדוד המלך הושיע את ישראל, אבל הכח הזה להושיע את ישראל הוא בגלל שעניינה של הגאולה זה להביא את גילוי ייחוד ה' בעולם, רק שצריך את הזמן הנכון לזה.